

Drámajátékkal Radnóti eclogái felé

Korosztály:	általános iskola 8. osztály (<i>Megjegyzés: szerintem a leírás a középiskola 12. évfolyamára is adaptálható</i>)
Időkeret:	45 perc
Tantárgy:	magyar irodalom
Téma:	az ecloga műfaja
Fejlesztési célok:	kommunikáció; esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség; kreativitás; játékra alapozott fejlesztés; drámapedagógiai módszerek alkalmazása; társas kultúra fejlesztése
Eszközigény:	tankönyv, füzet, íróeszköz, a vázlatban jelzett kortárs versek fénymásolata minden tanulónak

Az előzményekről és a folytatásról

Az itt olvasható óra-leírás egy szigetet képez a Radnóti Miklós életével, költészetével foglalkozó órák sorozatában. Megállítja egy kicsit a tanmenet, tankönyv kínálta, elvárta folyamatot, és dramatikus elemeket, valamint kortárs költői szövegeket emel be a tanulási helyzetekbe egy ritkán hallott lírai műfaj „űrügén”.

Az előző órán egy kézbe vehető tárgyi emlék – a Bori notesz facsimile kiadása – érzékiségével, az életrajzi kronológiát a feje tetejére állítva, a költő tragikus halála felől közelítettünk a megrendítő sors felé. Elemeztük a több nyelven megírt hagyatéki sorokat, a kalligrafikus kézírással megírt utolsó Razglednica költői képeit, szemelvényeket vettünk a költő Naplójából és a tankönyvi életpálya-ismertető alapján ajánló leveleket, rövid híreket foglalmaztunk.

Az ecloga műfajt megközelítő óra után foglalkozunk Radnóti eclogáival és egyéb verseivel.

Az óra menete

Az induktív lépéseken alapuló, heurisztikus mozzanatokra épülő tanulási folyamat híveként egy néhány perc alatt minden különösebb nehézség nélkül bemagolható

absztrakcióhalmaz – az ecloga műfaji definíciója – „megtanítása” helyett a drámajáték, a kreatív írás lehetőségét kínáltam meg tanítványaimnak. Az általunk használt irodalomkönyv (Sokszerű irodalom – Mozaik Kiadó – Szeged, 2014) 122. és 123. oldalán ezek a meghatározások olvashatók: (**kiemelések tőlem T.L.**) „ ekloga – ókori eredetű, **hexameteres** verselésű, általában **párbeszédes** formájú lírai mű” „ Az ekloga görög szó, eredetileg szemelvényt, válogatást jelentett. A rómaiak már leszűkítették ezt a fogalmat a bukolikus, azaz pásztorkölteményekre, melyek helyszíne valamilyen természeti környezet. Vergilius eklogáiban a pásztori lét sokszor csak háttér, a költő a **kor problémáinak** megjelenítésére használta a műfajt.”

A **párbeszéd** ősi, emberi – faji – specifikuma, a **hexameter** verbális játékra ingerlő sajátos formája, a **kor probléma** tudatosságot, érzékenységet feltételező volta segített a 45 perc lehetséges fókuszainak megtalálásában.

1. Interjú-játék

1.1. Fiktív kérdések

Képzeld el, hogy itt ül veled szemben egy riporter, egy hivatalos kérdező ember, és már 20 perce rád figyel, kérdez, érdeklődik felőled. De még mindig nem tette fel azokat a nyitott, kiegészítendő kérdéseket, amelyekre igazán, szívből válaszolni tudnál, hisz a legbensőbb, legmélyebb, legfontosabb dolgaidról szólnak. Néhány perc alatt – a riporter szerepében, nézőpontjából – írd ilyen kérdéseket!

(Ekkor még nem közlöm a 2. pontot, a folytatást. Azt még egyszer kihangsúlyozom, hogy nyitott, „megbeszélhető”, ne zárt, eldöntendő kérdések legyenek.)

1.2. Páros interjú.

Most – szimpátiaválasztással – legyél párban valakivel, és kölcsönösen készítsétek el az interjút. A saját kérdéseidet a társad teszi fel neked, akinek joga van rögtönözve tovább mélyíteni, gazdagítani, tisztázni az interjút további kérdésekkel.

(Ha páratlan létszámú a csoport, akkor – természetesen – a tanár is játszik. Kérdéseket ír, megvárja, amíg őt is választja valaki – vagy kiválasztja a peremhelyzetűt – és osztott figyelemmel örököl a játékidő felett is.)

2. Párbeszéd egy költővel

A magánjellegű dialógus után egy „költővel” lehetne „beszélgetni”. Párok vagy négy fős kiscsoportok dolgoznak együtt. Az alábbi két lehetőség (2.1. ~ 2.2.) közül az egyiket kiválasztva alkossanak vagy kérdés-sorozatot, vagy kérdést és választ tartalmazó párbeszédet.

2.1 „Forró szék” - kérdések (*A tanítási dráma egyik legismertebb munkaformáját, konvencióját már többször is használtuk az évek során.*) KészüljeteK arra a képzeletbeli helyzetre, hogy egy ma élő, kortárs költő érkezik közénk egy rendhagyó irodalomóra keretében, és a korábban már megismert „Forró szék” szabályai szerint – szinte – bármiről kérdezhetitek őt. Majd kiderül, kér-e passzolási lehetőséget. Tehát: gyűjtsetek a találkozásra készülvén benneteket érdeklő, izgalmas kérdéseket! (*Az önálló írásos munka után többféle tevékenység is elképzelhető. Például: hangozzék el minden egyedi kérdés, elkerülve az ismétléseket, és ki-ki magában lebegtesse a lehetséges válaszokat. Vagy: egyvalaki – jó lehetőség a másokat is bátorító, mélyítő, a pillanat eredetiségével sok mindent megtanító tanári szerepbe lépésre – üljön bele a „Forró székbe” és fogalmazzon meg hitelesnek tűnő, fiktív válaszokat. Vagy: a tanár gyűjtse össze a lapokat, szerkesszen azok alapján egy kérdéssort, amelyet aztán mindenki megkap kiegészítésre egy lehetséges kreatív írásos házi feladatként.*)

2.2. „Dialógus” - válaszok

Egy kortárs költő - Jónás Tamás - verséből emelek ki - különböző helyekről - olyan, kérdéseket tartalmazó sorokat, amelyeket válaszok követnek. Ti mit írnatok? Nem szükséges a versformához – szótagszámhoz, rímfelelő sorvéghez - ragaszkodni! A válasz emberi tartalma a lényeg. (*Mindenki megkapja fénymásolva a töredéket.*)

- A) Miért zajongsz, te költő? A csendet zavarod.
-
- B) Magánügy amit mondasz? Szerelmes vagy csupán?
-
- C) Tudnék neked szerezni örömet, hogy maradj?
-

- D) Mi történt költő, és mikor? Ki törte szét hited?
-

(Jónás Tamás verse tipográfiájában is jelzi a párbeszédes szövegtípust. Még - már?- nincs jelzet - PÁSZTOR / KÖLTŐ - , de egyértelműsíthető a kommunikációs helyzet. Valamint a helyzet mélysége is. A létállapot, az életérzés, a viszonyok, belső történések sűrűsége, a hiányok, az értékrend feszültségei. Van, lehet tétje beszélgetéssé alkotni a töredéket. Beletranszponálni a tizennégy évesek világképéből azt, ami beletranszponálható. A költészet tényleg csak zaj? Jogos a „saját fájdalom” eldalolása? – Szép észrevétele volt az egyik csoportnak a Petőfi-áthallás –. Mi lehet egy költő örömforrása? Mitől veszíti el a hitét? Ha e reflexió elragadtatásának akárcsak a fele megvan ezen órarészletben, az időgazdálkodás végett már lehet is fejben átszerkeszteni a következő - nyelvtan - óra anyagát ...

A költészet értelme; öröm; hit ... toposzok mentén következhet a csoportok által írt válaszok felolvasása, majd a teljes Jónás-vers szövegét is megkapja mindenki. A legjobb versmondó már előre megkapta, most szereposztásban olvassa ő és a tanár.

A vers megtalálható Jónás Tamás Lassuló zuhanás c. kötetében vagy pl. ezen a linken:
<http://www.litera.hu/hirek/jonas-tamas-lassulo-zuhanas>)

3. Kétarcú hexameterek

(A műfaj sorfajtajával való kreatív találkozáson túl az is rész cél, hogy elkezdjük átérezni az idillinek és a vadnak, brutálisnak, embertelennek azt az ellentétét, amely Radnóti költői-emberi világképének domináns és megrendítő eleme.)

3.1. Verstani villám-ismétlés

A hexameter fogalmát hatodik óta ismerjük. „Háromszor veri ezt kenden Lúdas Matyi vissza” S amikor megálltunk Huszt bús düledékein, egy játékosabb hexameter alapján magunk is próbáltunk daktilusokban és spondeusokban írni. Devecseri Gábor így mondta el kérését a KÖZÉRT hentes pultjánál, amikor az Iliászt fordította: „ Kérek tíz deka sonkát és ugyanannyi szalámit.” Tehát a korábbi évek tapasztalatára, tudására lesz szükség a továbbiakban. (A már meglévő négy fős kiscsoportok működnek együtt.)

3.2 Hexameterek szóhangulatra

Gyűjtsetek néhány perc alatt egy-egy halmazba minél több pozitív illetve negatív jelentésű, hangulatú szót vagy szó szerkezetet. Azzal a plusz megkötéssel, hogy minden szó ill. szó szerkezet időmértéke csak daktilus vagy spondeusz lehet.

Majd az összegyűlt készletből állítsatok össze olyan szó sorozatot, amely egy szabályos hexametert ad ki. (Az ötödik versláb mindenképpen daktilus legyen!)

Háromféle sort alkossatok:

- A) Csak pozitív szavakból
- B) Csak negatív szavakból
- C) A kettő vegyítéséből, kontrasztjából

Például:

- A) szépség, jóság, hópihe, napfény, őzgida, játék
- B) vadság, bombák, bél baci, fertőz, csúf csiga, vércsík
- C) rémtett, jó nő, zöld fű, nagy doga, porcica, műtét

(Hagyom a tobzódást. A megkínlódást a formával. A míveség próbálgatását. Az „ars poetica”, a költői mesterség nagyon kezdetleges, elemi megélést. Az sem zavar, ha - persze egy szigorú határon belül – a triviális, a hétköznapi megjelenik. Egyrészt az óra befejezéseként odaadandó Lövétei Lázár-vers éppen a hétköznapi >< emelkedett kontrasztjával ér el egy bizonyos hatást, másrészt, ha itt megfürösztyük magunkat a különösebb tét, feszültség nélküli játékosságban, akkor talán megrendültebben moshatjuk meg arcunkat a Radnóti-eclogák kínálta tapasztalatban.)

Az elkészült hexameterek meghallgatása után egy olyan kortárs verset kap mindenki, amelynek révén összegezni tudjuk az eddig „tanultakat”, megalkothatjuk a saját ecloga-definíciónkat, összevetve a tankönyvben találhatókval. Hisz Lövétei Lázár László Második ecloga című versében hexameterben írt párbeszédet olvashatunk egy pásztor és egy költő között, s a vers szövegében – kompozíciós elemzésre sarkallóan – tetten érhető az idilli és a gondtelített, a derűs lokális és a borongós globális ellentéte. Ezeknek a képeknek a kiemelése, ellentétes halmazokba rendezése, már házi feladatnak marad.

(A vers - Lövétei Lázár László: Második ecloga - teljes szövege megtalálható a Szép versek 2009-es kötetében ill. ezen a linken: <http://www.forrasfolyoirat.hu/0810/lovetei.pdf>)